

MUHTARLIK VE MUHTARLARIMIZ

Yetki, Ölçek ve İtibar Sorunsalı

Adnan TÜRKDAMAR
Niğde Vali Yardımcısı

Ülkemizde muhtarlık kurumu 19 Ekim 1829 tarihinden beri mevcuttur. 1933-1943 yılları arasında kaldırılmış fakat yeniden kurulmuştur. Köy muhtarlığının ve mahalle muhtarlığının kuruluş, yetki ve tüzel kişilik konularında aralarında farklılıklar vardır.

Köy Muhtarlığının yetki görev ve sorumlulukları 442 sayılı Köy Kanununda sayılmıştır. Köy kurulması ve kaldırılması 5442 sayılı İl İdaresi Kanununa göre Valinin teklifi İçişleri Bakanının onayı ile olur. Anayasal bir mahalli idare birimi olup

tüzel kişiliği mevcuttur. Muhtar, köy derneği ve ihtiyar meclisi olarak üç organı mevcuttur. Özel bütçesi vardır, taşınır ve taşınmaz mal edinebilir. Belediye sınırları dışında kurulur. Alt yapı hizmetleri özel idareler tarafından yürütülür.

Mahalle muhtarlığı yetki görev ve sorumlulukları ise 1944 tarihli 4541 sayılı Kanunla belirlenmiştir. Mahalle muhtarlığı muhtar ve mahalle heyetinden oluşur, bütçeleri yoktur, belediye sınırları içerisinde kurulmaktadır. Altyapı hizmetleri belediyeler tarafından yürütülmektedir.

Mahalle 5393 sayılı Belediye Kanunu gereğince belediye meclisinin kararı ve Valinin onayı ile kurulur.

Muhtar seçilebilmek için Türk vatandaşı olmak, en az altı aydan beri o mahalle veya köyde oturuyor olmak, ilkokul mezunu, askerliğini yapmış olmak, kısıtlı olmamak, belli cezalardan hüküm giymemiş olmak yeterlidir.

Aşağıdaki kanunlarda muhtarlara yetki, görev ve sorumluluklar verilmektedir: 5490 Nüfus Hizmetleri Kanunu, 1111 Askerlik Kanunu, 1412 Ceza Muhakemeleri Kanunu, Hayvan Sağlığı ve Zabıtası Yönetmeliği, 5393 Belediye Kanunu, 7201 Tebliğat Kanunu, 6964 Ziraat Odaları ve Ziraat Odaları Birliği Kanunu, 5302 İl Özel İdaresi Kanunu, 3091 Taşınmaz Mal Zilyetliğine Yapılan Tecavüzlerin Önlenmesi Hakkında Kanun, 4483 Memurlar ve Diğer Kamu Görevlilerinin Yargılanması Hakkında Kanun, 2942 Kamulaştırma Kanunu, 442 Köy Kanunu, 6183 Amme Alacaklarının Tahsil Usulü Hakkında Kanun, 5271 Ceza Muhakemesi Kanunu, 4081 Çiftçi Mallarının Korunması Hakkında Kanun, 193 Gelir Vergisi Kanunu, 6100 Hukuk Muhakemeleri Kanunu, 2004 İcra ve İflas Kanunu, 222 İlköğretim ve Eğitim Kanunu, 3194 İmar Kanunu, 3402 Kadastro Kanunu, 2863 Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanunu, 3213 Maden Kanunu, 5355 Mahalle İdare Birlikleri Kanunu, 4342 Mera Kanunu, 3998 Mezarlıkların Korunması Hakkında Kanun, 3634 Millî Müdafaa Mükellefiyet Kanunu, 20108 Muhtar Ödenek Ve Sosyal Güvenlik Yasası, 6831 Orman Kanunu, 298 Seçimlerin Temel Hükümleri ve Seçmen Kütükleri Hakkında Kanun, 7126 Sivil Savunma Kanunu, 2828 Sosyal Hizmetler Kanunu, 3294 Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışmayı Teşvik Kanunu, 1380 Su Ürünleri Kanunu, 2090 Tabii Afetlerden Zarar Gören Çiftçilere Yapılacak

Muhtarlar görevlerini aksatırlar ve yazılı uyarıya rağmen savaştırmaya devam ederlerse il/ilçe idare kurulları tarafından görevlerine son verilir.

Yardımlar Hakkında Kanun, 2644 Tapu Kanunu, 4373 Taşkın Sulara ve Su Baskınlarına Karşı Korunma Kanunu, 4721 Türk Medeni Kanunu, 1593 Umumi Hıfzıssıhha Kanunu, 3298 Uyuşturucu Maddelerle İlgili Kanun, 4541 Şehir ve Kasabalarda Mahalle Muhtar ve İhtiyar Heyetleri Teşkiline Dair Kanunda muhtar görev, yetki ve sorumluluklarıyla ilgili maddeler vardır.

Yukarıda sayılan kırk kanunda muhtarlarla ilgili bazen bir cümle, bazen bir paragraf, bazen kanunun

Muhtar seçilebilmek için Türk vatandaşı olmak, en az altı aydan beri o mahalle veya köyde oturuyor olmak, ilkokul mezunu, askerliğini yapmış olmak, kısıtlı olmamak, belli cezalardan hüküm giymemiş olmak yeterlidir.

tamamı muhtarların hak, görev ve yetkilerini tanımlamaktadır. Bu görev ve yetkiler bazen görevli devlet memurlarına yardımcı olma, bazen ilan, tebliğat, duyuru yapma bazen de kurumlara teklifler sunma şeklinde olabilmektedir.

Muhtarın, köyün ve köylünün işleri, ihtiyaçları, sorunlarını devlet kurumları nezdinde dile getirme ve takip etmenin yanında, toprak, mülkiyet, tapu, su, ziraat, hayvancılık, maliye, maden, kültür varlıkları, mera-yaylak-otlak, mahkemelerde doğrudan veya dolaylı yetkisi, sorumluluğu, imzası, arabuluculuğu, sahiplenmesi, tanıklığı söz konusudur.

Ayrıca, köydeki mera, otlak-yaylak, askerden gelen gençlere ev, kimsesizlerin yurtlara yerleştirilmesi, fakirlerin vakıflara bildirilmesi yanında; her türlü hastalığın bildirilmesi, kamu düzeninin sağlanmasında jandarmayla birlikte çalışma, postacılar, veterinerlere, sağlıkçılara, kadastroculara, hükümet memurlarına yardımcı olma görevleri mevcuttur.

Ziraat odası seçimlerinde Mülki İdare Amiri ile birlikte ve özellikle afetlerde, doğum-ölüm-ikamet gibi nüfus hizmetlerinde rol alması gereken kişidir.

Hasılı köy ve köylü ile ilgili her konuda başvuru, güvenilir, adil, tarafsız, itimat edilir, sorun çıkaran değil çözen kanaat önderi, iletişim özürü değil iletişim uzmanı temsil özelliğine haiz insan olması gerekir muhtarın.

Muhtarlar görevlerini aksatırlar ve yazılı uyarıya rağmen savaştırmaya devam ederlerse il/ilçe idare kurulları tarafından görevlerine son verilir. İlimizde ise son beş yılda hiçbir muhtar, haklarında yürütülen soruşturmanın selameti nedeniyle geçici olarak görevden uzaklaştırılmamış; 3 muhtar ise sırasıyla "nite-

likli dolandırıcılık”, “resmi belgede sahtecilik”, “ yaralama”, “özel hayata ilişkin sesleri ve görüntüleri ifşa etmek” suçlarından aldıkları mahkumiyet nedenleriyle idare kurul kararıyla görevden el çektirilmiştir. Ülkemizdeki muhtarların verilerine ulaşılammıştır.

Günümüz itibarıyla 2500 lira aylık alan muhtarlara kimlik verilmekte, silah ruhsatı alabilmekte ve yurt dışı gezilere gönderilmekte, vakıf, mera, kent konseyi, kent güvenlik meclisi gibi bir çok toplantıda üyelik yapmakta, en üst katlarda ağırlandırmakta ve köylerde köy konakları, şehirlerde muhtarlık hizmet binaları bulunmaktadır. **19 Ekim Muhtarlar Günü** olarak kutlanmaktadır.

Ülkemizde 18.335 köy, 31.978 mahalle olmak üzere toplam **50. 313 muhtarlık** ilimizde ise 131 köy 139 mahalle olmak üzere **270** muhtarlık mevcuttur. İlimizdeki muhtarların 4 bayan geri kalan erkek, eğitim durumları ve meslekleri ise;105 çiftçi, 53 esnaf, 44 emekli, 38 serbest, 30 diğer. Eğitim durumları ise; 154 ilkokul, 41 ortaokul, 64 lise, 4 ön lisans, 3 lisans. Görüldüğü gibi eğitimde ilkokul, meslekte çiftçilik açık ara önde. Yaş ortalamaları ise şu şekilde:3 muhtar 20-29 yaş aralığında, 4 muhtar 70-79 yaşında, 26 muhtar 60- 69 yaş aralığında, 41 muhtar 30- 39 yaş aralığında, 80 muhtar 50- 59, 118 muhtar ise 40-49 yaş aralığında.

270 muhtardan sadece dördünün bayan oluşu, üçünün ön lisans mezunu oluşu ve sadece üç muhtarın 20-29 yaş aralığında oluşu kayda değer bulunmaktadır.

Muhtarlıklarda ölçek sorunu: Köyler, ya onlarca yıllık süreç içerisinde doğal akışında büyümekte veya hesapsız-kitapsız ölçsüz hızlı şehirleşme sonucu küçülmekte veya tamamen boşalmaktadır. Bazı köy muhtarlarının bile şehirlerde otur-

duğu bilinir. Dolayısıyla köylerde büyüklük-küçüklük, nüfus gibi ölçütler belirlemek zor gözükmetedir. Ancak mezra veya kom gibi birimler büyüdüğü köye dönüşmektedir.

Mahallelerde ise nüfus ve alan itibarıyla çok değişik rakamlar sözkonusu olabilmektedir. Niğde’den örnek verecek olursak en büyük beş mahallenin nüfusu Aşağı Kayabaşı:30.813, Selçuk: 21.156, İlhanlı: 20.193, Efendibey: 15.736, Şahinalı:7.320 iken en küçük beş mahallenin nüfusları ise Kale:338, Balhasan: 315, Ahıpaşa: 251, Hamamlı:190, Alaeddin:148 şeklindedir.

Alan itibarıyla ise ilk beş mahalle Aşağı Kayabaşı:7.487.199 m², Selçuk: 12.856.039 m², İlhanlı:47.680.993 m², Efendibey:14.857.838 m², Fertekek:19.563.329 m² iken; son beş mahalle ise Kale: 56.500 m², Balhasan:25.333 m², Ahıpaşa:23.412 m², Alaaddin:37.496 m², Esenbey: 52.431 m²,

Nüfusu 30.000 olan mahalle ile nüfusu 150 olan mahalle (200 kat fark) ve yüzölçümü 47.680.993 m² olan mahalle ile yüzölçümü 23.412 m² olan mahalle (2000 kat fark) aynı mevzuatla yönetiliyor. Söz konusu mahalle muhtarları aynı yetkilere sahip ve aynı konulardan sorumlu.

Görüldüğü gibi ne nüfusta ne yüz ölçümünde hiçbir standart mevcut değildir. Bu durumda muhtarların bırakın yukarıda sayılan kanunlarla verilen yetkilerini kullanmayı mahallesinde ikamet edenleri tanıması, sorunlarını bilmesi, fakiri- muhtacı, askere gideni, geride kalanı, doğanı, öleni, evlenen, ayrılanı, barınmaya muhtaç çocukları bilmesi, ilgilenmesi, ilgili birimlere yönlendirmesi mümkün mü?

Ayrıca son mahalli idareler seçiminde 700.000 seçmenin su, çevre, ulaştırma, esenlik gibi belediye hiz-

metlerini aldığı yerin belediye başkanını seçmek yerine belki yılda bir belki daha az gittiği köyünün muhtarını seçmek için İstanbul’dan köylerine gittiği daha doğrusu resmi kurumları yanıltıp gerçek dışı beyanda bulunarak, belki de etik dışı teklifleri kabul ederek İstanbul’ dan ayrıldığı bu durumun Adana, İzmir, Bursa, Kocaeli, Ankara gibi iller için de sözkonusu olduğu tespit edilmiştir.

Böylece kanunları uygulamasını ve sorunları hukuk çerçevesinde çözmesini beklediğimiz muhtarlarda itibar kaybı kanuna karşı hile yaptıkları için daha seçimden önce başlamaktadır.

Tüm bunlara herkesin herkesle ilgilendiği mahalle kültürünün başta büyükşehirler olmak üzere çoğu yerde modern yaşamla birlikte kaybolduğunu da eklersek adeta mahalle de ortadan kalkmış dolayısıyla mahalle olmayınca muhtar da olmamaktadır.

Sonuç itibarıyla kamu düzeni, güvenliği, esenliği, bağımlılık, yoksulluk, mülteci ve sığınmacılarla ilgili sorunlar bir yana mahallenin parkı, bahçeleri, yolları, okulları, spor alanları gibi sakinlere/mukimlere dönük hizmetlerin götürülmesi ve sorunların etkili ve hızlı çözülmesi için ölçek sorununa bir standart getirilmelidir. Bunun için belediyeler, hem harita üzerinde hem alanda yeniden çalışma yapıp ayrılma ve birleştirme gibi kararları alarak muhtarlıklar belirlenen standartlara uygun hale getirilmelidir.

Seçimlerde ise muhtarlıkların da seçim ve adaylık sürecine dahil edilmesi, Devlet memurluğunda istenen şartların muhtarlık için de getirilmesi yanında **adres kayıt sisteminin** tam uygulanarak seçmenlerin adres kaydırmasının önüne geçilmesi gerektiği değerlendirilmektedir.